

Biró Tamás

biro.tamas@btk.elte.hu

<http://birot.web.elte.hu>

Tudományos főmunkatárs

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

(hebraisztika szak)

Meddig tart egy nyelv?

Migráció és többnyelvűség a zsidó közösségekben

Az ókortól kezdve a zsidó történelem meghatározó jelensége a migráció, amely természetesen a zsidó közösségek nyelvhasználatát is alapvetően befolyásolta. E közösségek múltbeli nyelvi és kulturális integrációja, véleményem szerint, analógiaként szolgálhatnak (szolgálhatnak) a huszadik és huszonegyedik század migrációs jelenségeinek az értelmezése során is.

Előadásom ehhez a kortárs diskurzushoz azzal járul hozzá, hogy a *Meddig tart egy nyelv?* kérdését két értelemben is körüljárjam: egyrészt elméleti nyelvészként, másrészt szociolingvisztikai, történeti nyelvészeti, kultúrtörténeti értelemben.

Elméleti nyelvészeti szempontból az érdekel, hogy hol a határ a többnyelvűség és a „fúziós nyelvtanok” között. A zsidó közösségek hagyományosan többszörösen is többnyelvűek voltak. Egyrészt amikor egy közösség egyik helyről a másikra változott, vitte magával a nyelvét, de az új környezet nyelvét is elsajátította. Erre a jelenségre példa az ún. *poszt-ko-territoriális* zsidó nyelvek (a jiddis és a ladino), valamint a több zsidó nyelvben megfigyelhető *displaced* dialektális jellemzők. Másrészt a nem-zsidó környezet is gyakran többnyelvű volt. Harmadrészt a zsidó közösségen belül is jelenvolt a funkcionális diglosszia, mert a műveltség és a vallás nyelveként a héber szolgált (annak is a különböző nyelvtörténeti változatai, az arámi nyelvvel kiegészülve). Tehát egy átlagosan művelt zsidó személy több nyelvet is elsajátított és használt – különböző formákban, különböző intenzitásokkal – az élete során. Azonban ezek a látszólag egymás mellett békésen megférő mentális nyelvtanok néha kölcsönhatottak egymással, „fúziós nyelvtanokat” létrehozva. Ezt a jelenséget példákkal is alátámasztom.

Egyúttal felmerül az is, hogy meddig tart (él) egy közösség nyelve, ha az (akár a nyelv, akár a közösség) felolvad. Szociolingvisztikai értelemben mi vezet egy nyelv feladásához, történeti nyelvészeti értelemben mi vezet egy nyelv megszűnéséhez, és elméleti nyelvészeti értelemben hogyan modellezhetjük mindezt?

Előadásom nem rejtett célja az, hogy kutatásomhoz hallgatókat toborozzak, akik akár elméleti nyelvészeti, akár kultúrtörténeti, akár számítógépes modellezési kérdéseket is megvizsgálhatnak egy folyamatban lévő projekt keretében.

Megjegyzés: igény esetén angolul is meg tudom tartani az előadásomat.